POUKE KINESKOG EKONOMSKOG MODELA

Vodanović, Andrea

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:124:681382

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-25**

Repository / Repozitorij:

REFST - Repository of Economics faculty in Split

zir.nsk.hr

UNIVERSITY OF SPLIT

dabar

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE U SPLITU

EKONOMSKI FAKULTET

ZAVRŠNI RAD

POUKE KINESKOG EKONOMSKOG MODELA

Mentor: Student:

Prof. sc. dr. Zlatan Reić Andrea Vodanović

Split, svibanj, 2019.

Sadržaj:

I. Uvod

II. Povijest kineske ekonomije prije početka ekonomske liberalizacije 1978. g.

1. Kina prije uspostave komunističke vlasti

1.1. Qing dinastija

1.1.1. Opijumski ratovi

1.1.2. Tongzhi reforme i Taipinška pobuna

1.1.3. Prvi japansko-kineski rat

1.1.4. Wuxu reforma i Bokserski ustanak

1.2. Nastanak Republike Kine i Kineske komunističke partije

1.2.1. Sun Jat-sen i Xinhai revolucija

1.2.2. Razdoblje regionalizma, nestabilnosti i Kineski građanski rat

2. Veliki korak naprijed

2.1. Uspostava komunističke vlasti

2.2. Veliki korak naprijed

2.2.1. Razdoblje prije reformi

2.2.2. Organizacija komuna i kolektiva

2.2.3. Ubrzana industrijalizacija i urbanizacija

2.2.4. Primjeri neučinkovitih reformi Velikog koraka naprijed

2.2.5. Posljedice Velikog koraka naprijed

3. Struktura komunističkog ekonomskog sustava poslije Velikog koraka naprijed

3.1. Oporavak od Velikog koraka naprijed do Kulturne revolucije (1961. – 1966. g.)

3.2. Kulturna revolucija i razdoblje do početka liberalizacije (1966. – 1978. g.)

3.2.1. Kulturna revolucija

3.2.2. Maova smrt i razdoblje do početka liberalizacije (1976. – 1978. g.):

III. Ekonomska liberalizacija

1. Početak liberalizacije kineskog gospodarstva

1.1. Odluka o reformi 1978. g.

1.2. Prve godine reforme (1979. – 1981. g.)

1.2.1. Poljoprivredne reforme

1.2.2. Industrijske reforme i početak trgovinskih reformi

2. Nastavak liberalizacije, razvoj sektora, financijskog i bankarskog sustava

2.1. Razvoj 1980-ih

2.1.1. Nove promjene u primarnom sektoru

2.1.2. Sekundarni sektor i najrazvijenije industrije

2.1.3. Trgovina

2.2. Razvoj 1990-ih

2.3. Razvoj od 2000-ih do danas

2.3.1. Razvoj do 2007. g.

2.3.2. Financijska kriza 2007. g.

2.3.3. Hu Jintao

2.3.4. Xi Jinping

2.4. Financijski i bankarski sustav

2.5. Investicije u i iz Kine

2.5.1. Investicije u Kinu

2.5.2. Investicije iz Kine

2.6. Povratak kolonija

2.6.1. Povratak Hong Konga

2.6.2. Povratak Macaoa

2.7. Demografija Kine

2.7.1. Politika jednog djeteta

2.7.2. Starenje populacije

IV. Pouke kineskog modela

1. Pozitivne strane kineskog ekonomskog modela

1.1. Povećanje životnog standarda

1.2. Prestanak izraženog totalitarizma

1.3. Uključivanje u globalnu trgovinu i stabilnost države

1.4. Ulaganje u slabije razvijene države

2. Negativne strane kineskog ekonomskog modela:

2.1. Ekološka katastrofa

2.2. Demografska politika kineskog modela

2.3. Zaduživanje

V. Zaključak

VI. Sažetak

VII. Summary

VIII. Literatura

I. Uvod

Kineska povijest vrlo je bogata promjenama. Stare dinastije, mongolske invazije, ratovi s Japanom, susret i trgovina sa zapadom, imperijalističke težnje kolonijalih sila, revolucije, ratovi, reforme, ovo su sve velike promjene s kojima se kineski narod neprestano suočavao. Prije četrdesetak godina Kina je doživjela još jednu promjenu, ekonomsku liberalizaciju. To je promjena koja je prošla bez ratova, gladi, invazija, a ipak je stubokom izmijenila kinesku državu i njezinu svjetsku poziciju.

Liberalizacija gospodarstva utjecala je na svakog građanina, promijenivši način života, mentalitet i razmišljanje radnika i seljaka tranzicijom iz komunističkog gospodarskog sustava u kapitalistički.

U ovom radu analizirat ću što je prethodilo liberalizaciji, kako se ona provela, koje su gospodarske, društvene i političke posljedice njezine provedbe i koliko je moguće smatrati te promjene pozitivnima.

II. Povijest kineske ekonomije prije početka ekonomske liberalizacije 1978. g.

1. Kina prije uspostave komunističke vlasti:

Za razumijevanje događaja poput Kineske revolucije i nastanka modernog kineskog gospodarskog sustava potrebno je analizirati stanje u kojem se nalaze Kinezi prije revolucije, tj. potrebno je razumjeti povijesni kontekst. U ovom dijelu također će se raspravljati o kineskom gospodarstvu tijekom Qing dinastije, poslije njihova pada i tijekom građanskog rata.

1.1. Qing dinastija:

1.1.1. Opijumski ratovi:

Velika Britanija, Francuska i ostale veće države u Europi imale su vrlo razvijenu trgovinu s Qing dinastijom. U Europi kineska svila, čaj i keramika bili su vrlo popularni luksuzi za bogate europske trgovce, aristokraciju i građane. Glavni problem za Europljane u ovoj

trgovini bio je trgovinski deficit koji su ostvarivali s Kinom; kineska tadašnja ekonomija bila je uglavnom autarkična, samodostatna. Još veći problem bila je činjenica da su Kinezi trgovali sa zapadom u srebru (koje se u Kini tretiralo kao valuta) i veliki influks srebra u Kinu pomogao je kineskom gospodarstvu povećavajući priljev novca i time ubrzavajući rast gospodarstva. Međutim, za Europljane ovakav disbalans bio je vrlo opasan, srebro se brzo trošilo i stvaralo paniku među europskim vladarima. Ali Europljani su našli način da postave nove uvjete trgovanja i da ne izgube vrijedno srebro. Jedini europski proizvod koji je bio prominentan na kineskom tržištu bio je opijum, proizveden u europskim kolonijama, poglavito u Indiji. Trgovina opijumom dosegla je kolosalne razine, Kina je uvozila godišnje oko 2300 tona opijuma.

Četiri do dvanaest milijuna Kineza postalo je ovisno što je uzrokovalo velike probleme, kako društvene tako i gospodarske. Kineski carevi na trgovinu opijumom gledali su s prijezirom i strahom, bojeći se kraha kineske trgovačke i gospodarske dominacije. Stoga je Daoguang, osmi car poznate kineske dinastije, odlučio zabraniti opijum. Iako su zabrane postojale i prije, sada su direktno uplitale Europljane, ponajviše Britance, u zabranu. Također, donesen je proglas kojim započinje konfiskacija svog opijuma u državi, uključujući onoga kojeg su držale strane vlasti. Samo britanski krijumčari izgubili su 1300 tona opijuma bez ikakve kompenzacije. Strani su brodovi blokadom prisiljeni da daju sav opijum koji se nalazi na brodu što je bila kap koja je prelila čašu za Britance. Poslije ovoga Velika Britanija šalje svoju mornaricu i vojsku na Kinu 1839. godine, kada službeno počinje Prvi opijumski rat. Nakon znatnih poraza koji su pokazali nazadnost kineske vojske u usporedbi sa zapadnjačkom, 1842. g. potpisan je Mir u Nanjingu kojim je Hong Kong predan Ujedinjenom Kraljevstvu, a otvoreno je pet trgovačkih luki za slobodnu trgovinu u Šangaju, Ningbou, Fuzhou, Amoyu i na otoku Shamianu. U kasnijim sporazumima određene trgovačke povlastice dane su Britancima i Francuzima.

Drugi opijumski rat (1856. – 1860. g.) potpuno je legalizirao opijum i otvorio je Kinu za sve britanske i francuske proizvode. Više od 80 trgovačkih luka otvoreno je poslije ovog rata. Također je uspostavljen zakon kojim je omogućen slobodan prolaz svim stranim trgovcima kroz zemlju.

1.1.2. Tongzhi reforme i Taipinška pobuna:

Kineska vlast shvatila je da može obraniti svoje interese od kolonijalnih sila jedino modernizacijom svoje vojske, mornarice, administracije itd. Ove reforme trajale su od polovice do kraja 19. stoljeća i održale su Qing dinastiju na životu do uspostave Republike Kine. Došlo je do snažne militarizacije Kine, građenja novih vojnih brodogradilišta i zapošljavanja raznih zapadnih vojnih savjetnika.

Jedan od velikih problema s kojim se Qing dinastija morala suočiti bila je Taipiniška pobuna. Pobuna je trajala 14 godina (1850. – 1864. g.) i ostavila je užasne posljedice za kinesko gospodarstvo jer je u ratu umrlo od 20 do 30 milijuna Kineza. Također je uzrokovala usporavanje već spore industrijalizacije uništavanjem malobrojnih kineskih tvornica i ogromnom devastacijom kineske zemlje koja je prije bila pogodna za poljoprivredu. Pobunu je započeo Hong Xiuquan koji je težio potpunoj reformi države i zbacivanjem dinastije Qing. Hong Xiuquan je uspostavio novu sinkretističku religiju između kršćanstva i narodnih kineskih vjera i proglasio se bratom Isusa Krista. Ovu pobunu pratile su mnoge manje pobune raspršene po kineskoj državi.

Po pitanju gospodarstva, Tongzhi reforme obuhvaćale su industrijalizaciju države po kapitalističkom principu iako je država imala upliva u industrijalizaciji tako što je postavila regionalne dužnosnike koji su trebali otvarati tvornice, rudnike itd. Ovi su dužnosnici zapravo bili centri moći, naročito nakon Taipinške pobune. Najpoznatiji regionalni dužnosnik bio je Li Hongzhang, koji je centralizirao tekstilnu industriju, industriju parnih strojeva i rudnike zlata. Raspad središnje vlasti bio je sve očitiji, vlast je ostvarivala prihode koji su iznosili samo tri posto od ukupnog bruto nacionalnog dohotka. Većina akademika se slaže da problem spore industrijalizacije nije nužno bio problem nedostatka volje investitora (najčešće regionalnih dužnosnika) već problem Kine kao do tada potpuno agrikulturalne države. Također, bilo je teško uspjeti kao domaći proizvođač zbog uvjeta nanesenih Kini kao rezultat Opijumskih ratova.

1.1.3. Prvi japansko-kineski rat:

Rat je trajao nepunih godinu dana (1894. – 1895. g.) i naznačio je kraj Qing dinastije. Rat se borio zbog konfliktnih utjecaja i interesa oko područja Koreje. Ovaj rat je pokazao neuspješnost kineskih reformi i dodatno je ojačao kinesku odbojnost prema dinastiji.

Sporazum u Shimonosekiju je za Kinu imao katastrofalne posljedice; osim gubitka utjecaja nad Korejom, Kina je morala dati Japanu Tajvan, Penghu otoke i Liadong poluotok, a kao ratne reparacije i dodatne takse Japanu je platila 13600 tona srebra što je potpuno ispraznilo dinastičke trezore. Također je japanskim trgovcima dopušten privilegiran pristup Yangtze području.

1.1.4. Wuxu reforma i Bokserski ustanak:

Wuxu reforma bila je pokušaj društvene, kulturne, gospodarske i političke reforme Kine u 1898. g. Ciljevi reforme bili su uspostavljanje Pekinškog sveučilišta po zapadnim standardima, eliminacija birokratskih poslova koji su zahtijevali malo rada, a primali su visoke plaće, stvaranje modernog obrazovnog sustava, postavljanje kapitalističkih standarda za razvoj gospodarstva, brzu i naglu industrijalizaciju, širenje mreža željeznica itd. Međutim, snažna konzervativna vladajuća elita usprotivila se ovim reformama i izvršivši državni udar iste 1898. godine mladi car, koji je inicirao reforme, zadržan je u kućnom pritvoru do svoje smrti 1908. g. Qing dinastija nastavila je vladati s regenticom Cixi na čelu.

Bokserski ustanak bio je ustanak protiv imperijalizma, kolonijalizma i kršćanstva (tj. svega zapadnog) u Kini od 1899. do 1901. g. Ovo nije bio ustanak protiv Qing dinastije što je vidljivo u sloganu Boksera: „Podržimo vlast dinastije Qing i istrijebimo strance.“ Ovakav stav jasan je odgovor na pola stoljeća snažnog imperijalizma i kolonijalizma. Qing dinastija opet je kažnjena od strane zapada, Peking je opljačkan, a ogromne ratne reparacije opet su uslijedile, brojeći tisuće tona srebra.

1.2. Nastanak Republike Kine i Kineske komunističke partije:

1.2.1. Sun Jat-sen i Xinhai revolucija:

Qing dinastija već je desetljećima dopuštala stranim državama da diktiraju kinesku politiku, jedva se obranila od raznih ustanaka koji su potresli Kinu i njezino gospodarstvo. Japan, Ujedinjeno Kraljevstvo, Francuska i Rusko Carstvo samo su neke od država koje su iskorištavale kinesku nazadnost. Spora industrijalizacija, sporo moderniziranje kineske infrastrukture, ogromne ratne reparacije, gubitak značajnog ljudstva na ratove, glad i bolesti značile su ne samo prestanak razvoja države, već njezino nazadovanje. Zbog ovoga je Kinezima bilo dosta Qing dinastije i zbog ovoga će se mnogi kasnije pridruživati komunističkom pokretu, očekujući brigu za malog čovjeka u surovoj politici 20. stoljeća.

Sun Jat-sen bio je poznati kineski filozof i političar. Mnogo ranijeg života proveo je u egzilu jer je govorio protiv Qing dinastije. On je kineski „Otac nacije“ i prvi kineski predsjednik. 1912. g. osnovao je Kuomintang, prvu kinesku političku stranku.

1911. g. počeo je novi ustanak tijekom izgradnje željeznice u Kini. Mnoge su se druge kineske regije pobunile nakon što su čule vijesti o pobuni. Qing dinastija nije se mogla obraniti, ali je još uvijek držala svoje pravo na prijestolje. Iako je Sun Jat-sen dobio na prvim izborima, ponudio je svoju poziciju glavnom generalu Yuanu Shikaiu ukoliko bi on uspio iznuditi abdikaciju Qing dinastije. To je Yuan uspio, ali je zadržao totalitarnu vlast za sebe i na kraju se proglasio carem 1915. g.

1.2.2. Razdoblje regionalizama, nestabilnosti i Kineski građanski rat:

Mržnja kineskog naroda prema novom caru brzo se pretvorila u razne sukobe i tada je desetak godina trajalo razdoblje nestabilnih regionalističkih vlada i podijeljenosti na području cijele Kine. Sun Jat-sen protjeran je u Japan. 1928. g. Kuomintang je uspio uspostaviti vlast u zemlji, ali samo uz pomoć Kineske komunističke partije. Čang Kaj-šek, novi predstavnik Kuomintanga, nakon smrti Sun Jat-sena, bojao se komunista i slomivši savez često je provodio brutalne čistke komunista i na tisuće je ljudi ubijeno. Tada počinje rat između Kuomintanga i Komunističke partije Kine koja je, pod vodstvom Mao Ce-tunga, regrutirala uglavnom seljake koji su se nadali da će napokon mir i pravda zavladati pobjedom komunista. Unatoč tomu što je Čang Kaj-šek imao izrazitu brojčanu prednost, gerilskim ratom komunisti su mu nanosili poraze. Nakon gubljenja Mandžurije 1931. g. koju su zauzeli Japanci komunisti su dobili još više dobrovoljaca. 1937. g. Japan je napao obe Kine, koje su se za to vrijeme ujedinile kako bi odbacile japansku opasnost. Nakon nekoliko pobjeda nad Japancima komunisti su dobili još veću potporu među stanovništvom. Završetkom Drugog svjetskog rata SSSR je okupirao Mandžuriju i predao je Komunističkoj partiji zbog ideološke bliskosti. Nakon žestoke ofenzive Čang Kaj-šek i Kuomintang potjerani su na Tajvan, a komunisti 1949. g. proglašavaju Narodnu Republiku Kinu.

Kinesko gospodarstvo se nalazilo u užasnom stanju. Ratovi i nestabilnosti koje su bile praktički neprestane od pada dinastije Qing do 1949. g. nisu dopustile Kini da razvije ikakvu industriju, zemlja je bila potpuno devastirana, smrtnost visoka zbog ratova, bolesti i gladi.

2. Veliki korak naprijed:

2.1. Uspostava komunističke vlasti:

Prvog listopada 1949. g. proglašena je komunistička Narodna Republika Kina. Mao Ce-tung, kao novi predsjednik, radio je na implementaciji komunističkih reformi koje su već u najranijim stadijima uključivale agrarnu reformu i podjelu zemlje seljacima. Ovo se uistinu i dogodilo, a bogati zemljoposjednici i trgovci masovno su ubijani - preko milijun ljudi ubijeno je tijekom ovih čistki. Oni bogati Kinezi koji nisu ubijeni pobjegli su iz države. Na kraju reforme 90 % ljudi u Kini (seljaci) držalo je 90.8 % zemlje što je bio jedini pozitivan učinak ovih reformi.

Međutim, Velikim korakom naprijed i taj će se učinak rasprsnuti zbog kolektivizacije[1] i prisilne urbanizacije i industrijalizacije. Trgovina opijumom i strane investicije potpuno su stale. Petogodišnji planovi po uzoru na Sovjetski Savez postali su norma, a prvi takav započet je 1953. g. Traju i danas, ali uz potpuno drugačije ciljeve.

[1] kolektivizacija – stvaranje agrikulturalnih organizacija u svrhu povećanja koordinacije i poticanja jednakosti u društvu

2.2. Veliki korak naprijed:

2.2.1. Razdoblje prije reformi:

Komunistička ideologija nije se poglavito oslanjala na seljaka koliko na tvorničkog radnika. U cilju Komunističke partije Kine bila je rapidna industrijalizacija koja bi bila znak razvijene komunističke ekonomije. Neki u partiji zagovarali su kolektivizaciju poslije industrijalizacije kada poljoprivredni strojevi budu dostupni i kada učinkovitost poljoprivrede bude znatno veća. Mao Ce-tung nije slušao ove savjete i želio je odmah napraviti kolektivizaciju tako što je po fiksno niskim cijenama kupovao poljoprivredne proizvode od seljaka i onda ih po višoj prodavao seljacima i građanima. Smatrao je da ne postoje drugi načini da se industrijalizacija financira osim ovoga. Ovo je, dakako, bio vrlo nepopularan potez među ruralnim stanovništvom koje se osjećalo iskorištenim i prevarenim. Kako bi se stvorio privid suradnje sa seljaštvom, partija je organizirala poljoprivredne kolektive i zadruge već ranije, sredinom

pedesetih (blagi oblik kolektivizacije u kojem je tridesetak obitelji ulazilo u zadruge počeo je 1953. g.). Ove zadruge nisu bile direktno pod upravom države i privatno vlasništvo je u nekom pogledu postojalo, barem u svakom od kolektiva. Međutim, 1958. g. Komunistička partija Kine potpuno je preuzela kolektive i ukinula sve što je imalo veze s privatnim vlasništvom. Mao Ce-tung zahtijevao je od seljaka da proizvode više kako bi nahranio rastuće stanovništvo u gradovima i kako bi osigurao pozitivan trgovinski odnos sa drugim državama, naročito SSSR-om. Seljake se na ulazak u kolektive i predanje svih svojih resursa državi uglavnom prisiljavalo.

U gradovima hrana se raspoređivala racioniranjem kako bi se hrana ravnopravnije podijelila. Cijena hrane se povećala, a stanovništvo osiromašilo tijekom ove kolektivizacije.

Osim ekonomskih reformi, partija je provela velik broj društvenih reformi koje su se borile protiv tradicionalnog načina života. Ovo se očitovalo u zabrani raznih vjerskih festivala i religijskih institucija, pokušaju širenja obrazovnih institucija i pokušaju izjednačavanja žena i muškaraca. Također je zanimljivo da je Mao Ce-tung 1956. g. javno rekao i poticao isticanje slobodnog mišljenja u kampanji „neka cvjeta stotinu cvjetova“ koja je završena već sljedeće godine kad su oni koji su javno kritizirali vlast završili u radnim logorima. Pretpostavlja se da je ovaj pokret zapravo bio način da se potakne one koji su nezadovoljni da to i izjave kako bi ih partija mogla progoniti.

Mao Ce-tung se s vremenom odvajao od sovjetskog komunizma, poglavito poslije dolaska Nikite Hruščova na vlast koji je proveo destaljinizaciju[2].

[2] destaljinizacija – razdoblje u SSSR-u poslije smrti Staljina 1953. g. koje je obuhvaćalo proces otklanjanja posljedica Staljinove vladavine i zloupotrebe vlasti

2.2.2. Organizacija komuna i kolektiva:

Nakon Maovog predstavljanja programa u siječnju 1958. g. na partijskom kongresu u Nanjingu bilo je potrebno provesti eksperimentalne komune na manjim područjima da bi se uočili potencijalni problemi sustava. U regiji Henan prvi se put u travnju iste godine provela kompletna kolektivizacija, međutim, unatoč tome što je eksperimentalna kolektivizacija trajala samo tri mjeseca što nije bilo dovoljno da se uoče problemi, već u kolovozu odlučeno

je da se provede Veliki korak naprijed u cijeloj državi. Uspostavljeno je 25000 komuna s prosječno 5000 kućanstava u svakoj komuni. Na samom početku komune su uspijevale preživljavati unatoč niskim državnim cijenama otkupa i bile su relativno samodostatne. Laka industrija i neki drugi nepoljoprivredni projekti bili su česta pojava u komunama.

2.2.3. Ubrzana industrijalizacija i urbanizacija:

Partija je postavila određene ciljeve kako bi povećala proizvodnju čelika za koju je Mao smatrao da je jedna od najbitnijih industrija. Kao posljedica agresivne industrijalizacije preko 50 milijuna Kineza bilo je zaposleno u državnim tvornicama i tvrtkama 1960. g. zbog čega je počela i brza urbanizacija. Urbano stanovništvo u ovom razdoblju povećalo se za 31 milijun ljudi. Ovo je postao veliki problem za seljake koji nisu imali kvalitetne poljoprivredne strojeve i nisu mogli uzdržavati novonastalu urbanu populaciju. Kineska vlast izolacionistički se borila protiv uvoza, uvijek pokušavajući ostvariti trgovinski suficit. Plan partije bio je da se plaće novim industrijskim radnicima (koje su bile relativno visoke kako bi se potakla industrijalizacija) isplate od izvoza dobara koje se proizvedu. Međutim, koordinacija ovih projekata, koji su očito bili slabo isplanirani, bila je katastrofalno loša. Česte nestašice materijala polučile su vrlo malo industrijskih dobara. Tako je kineska vlada ostala u ogromnom deficitu tijekom isplaćivanja plaća radnicima zbog čega je morala smanjiti svoje izdatke za industrijalizaciju za 82 posto.

2.2.4. Primjeri neučinkovitih reformi Velikog koraka naprijed:

Maova vlada, bez ikakve konzultacije sa znanstvenicima i agrikulturalnim stručnjacima, radila je eksperimente s načinom sadnje žitarica. Promovirala je ideje poput sadnje sjemenki vrlo blizu jedna drugoj vjerujući da se biljke iste vrste neće boriti za prostor za rast, vodu, minerale i ostale resurse. Također su se sjemenke sadile na dva metra dubine jer se vjerovalo da će tako napraviti veće korijenje. Ova politika smanjila je žetvu, umjesto da je poveća, ali lokalni dužnosnici bojali su se to prijaviti višim dužnosnicima i postojao je pritisak da se prijavi veća žetva.

Mao Ce-tung želio je maksimizirati proizvodnju čelika i, bez ikakvog znanja o industriji i metalurgiji i ignorirajući savjete industrijalaca, odlučio je provesti program dvorišnih peći. Praktički svatko sagradio je u vlastitom dvorištu malu peć u koju je ubacivao razne metalne predmete. Kao gorivo ljudi su najčešće koristili drvo. Glavni problem ovog sustava bio je što

su se ljudi manje mogli baviti poljoprivredom što je dodatno otežalo prehranu stanovništva i što je proizvodnja „čelika“ na ovaj način zapravo rezultirala masovnom proizvodnjom izrazito nekvalitetnog željeza koji nije vrijedilo ništa na svjetskom tržištu. Dvorišne peći ugašene su krajem 1959. g. nakon što je Mao Ce-tung shvatio kakve je zapravo kvalitete materijal iz peći.

2.2.5. Posljedice Velikog koraka naprijed:

Glavne posljedice Velikog koraka naprijed bile su teška ekonomska kriza, masovna glad i smrt 30 milijuna ljudi ili otprilike 5 % kineske populacije. Navela sam samo dva primjera izrazito neučinkovitih vladinih mjera koje su trebale ojačati Kinu, međutim, takvih je primjera bilo mnogo. 1958. g. glad nije bila problem zbog izrazito dobrih vremenskih uvjeta, iako je politika vrlo loše organizirala žetvu. Međutim u 1959. i 1960. g. Mao je nastavio izvoz žita dok su njegovi ljudi umirali od gladi jer je htio pokazati svijetu lažni uspjeh njegove politike. Odbio je vanjsku pomoć više puta.

Industrijska proizvodnja 1958. g. uistinu se povećala, i to za 55 %, ali neodrživost ove politike i njezina izrazito loša koordinacija označila je pad industrijske proizvodnje za 38 posto 1961. g. i 16 posto 1962. g. Također je bitno spomenuti da neke smrti nisu bile rezultat gladi nego progona vlasti, otprilike 2.5 milijuna ljudi od ovih 30 ubijeno je. 30-40 % svih ruralnih kućanstava uništeno je kako bi se stvorio materijal za gradnju infrastrukture, relociranje seljaka i kako bi se kaznili određeni pobunjeni seljaci.

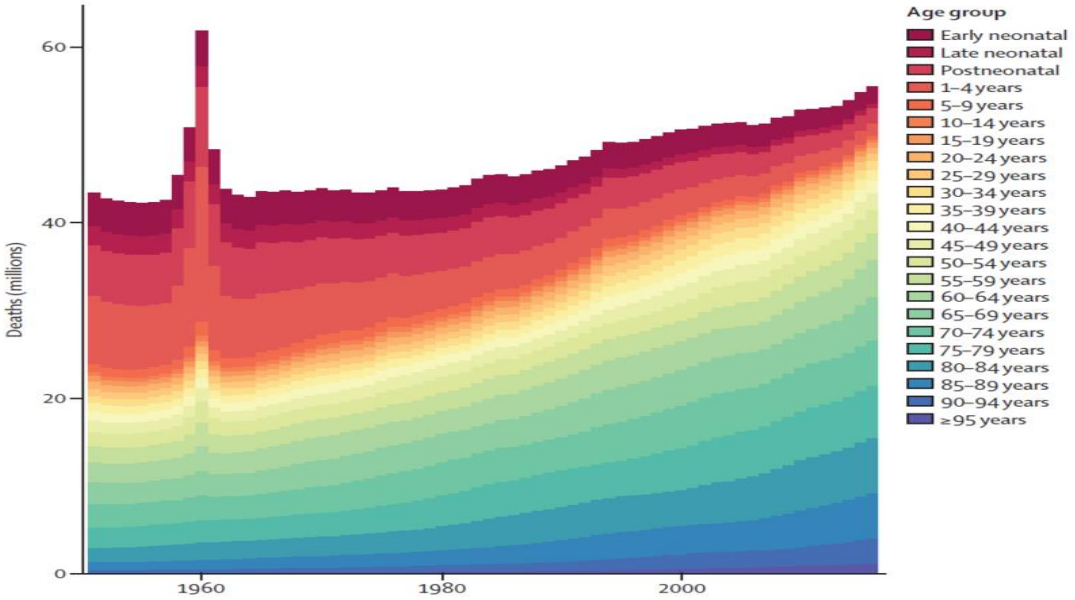

Znatno povećanje smrtnosti svih dobnih skupina tijekom Velikog koraka naprijed.

Izvor: Dicker, Daniel (2018). "Global, regional, and national age-sex-specific mortality and life expectancy, 1950–2017: a systematic analysis for the Global Burden of Disease Study 2017". Raspoloživo na: https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(18)31891-9/fulltext

3. Struktura komunističkog ekonomskog sustava poslije Velikog koraka naprijed:

3.1. Oporavak od Velikog koraka naprijed do Kulturne revolucije (1961. – 1966. g.):

Centralizacija u Velikom koraku naprijed pokazala se kobnom, bilo je očito nakon napuštanja politike Velikog koraka naprijed da je potrebno težiti decentraliziranijem modelu. Također, koncentracija novca i resursa na gradnju industrije, a ne na mehanizaciju poljoprivrede pogoršala je stanje u državi. Mao Ce-tung želio je industrijalizaciju bez poboljšanja poljoprivredne učinkovitosti što nije bilo moguće. Zbog ovoga je bio potreban zaokret u ekonomskoj politici. Mao se odlučio udaljiti od planiranja ekonomske politike i bavio se više razvojem vlastite političke teorije tijekom ovog razdoblja. Ekonomiju su vodili predstavnici umjerene struje unutar Komunističke partije, Liu Shaoqi i Deng Xiaoping.

Provedena je sustavna decentralizacija - mnogo moći predano je lokalnim kolektivima koji su znatno smanjeni. Smanjen je porez za ruralno stanovništvo i mnoštvo proizvoda za poboljšanje agrikulturalne proizvodnje (poput raznih gnojiva, pesticida, insekticida itd.) ušlo je na tržište. Uvozom stranih poljoprivrednih strojeva započeta je mehanizacija, a i dovedeni su strani stručnjaci kako bi se poboljšala žetva. U ovim godinama kineska se ekonomija brzo oporavljala od Velikog koraka naprijed; poljoprivredna proizvodnja rasla je u prosjeku 9.6 % godišnje, a industrijska proizvodnja 10.6 % godišnje. Ekonomska politika uspostavljena ovih godina nije se značajno mijenjala do liberalizacije 1980-ih, iako su politička previranja tijekom Kulturne revolucije utjecala na razvoj privrede.

3.2. Kulturna revolucija i razdoblje do početka liberalizacije (1966. – 1978. g.):

3.2.1. Kulturna revolucija:

Mao Ce-tung bio je nezadovoljan smjerom KPK (Komunističke partije Kine) koja se počela približavati revizionizmu[3].

[3] revizionizam – politika u kojoj se mijenjaju osnovne značajke neke doktrine

Mao Ce-tung, htijući uključiti mlado stanovništvo u svoju antirevizionističku akciju, stvorio je pokret nazvan Crvena garda. Crvene gardiste karakterizirala je crvena traka oko rukava i džepna knjižica koju je napisao sam vođa u kojoj se u detalje razrađuje poželjno djelovanje mladih maoista. Uglavnom je pokret bio sastavljen od srednjoškolaca i studenata. Crvena garda je milijune ljudi (za koje je smatrala da su protiv Maoa) javno sramotila, tukla, zatvarala, oduzimala im vlasništvo, proganjala i ponekad ubijala.

Politička aktivnost svih slojeva stanovništva utjecala je na ekonomiju smanjujući proizvodnju. Mnogi ekonomski faktori zanemareni su kako bi se djelovalo na uklanjanje revizionističkih elemenata, npr. mnogi kamioni i vlakovi, prije korišteni za transport dobara sada su bili korišteni za transport Crvene garde. Također, Liu Shaoqi i Deng Xiaoping, već spomenuti umjereni komunisti, demonizirani su i zatvoreni pod optužbama da su marionete imperijalizma. Rezultati ove politike očitovali su se u padu industrijske proizvodnje za 14 % 1967. g. poslije čega je progon nešto smiren i ekonomija se počela oporavljati.

3.2.2. Maova smrt i razdoblje do početka liberalizacije (1976. – 1978. g.):

Maova smrt 1976. g. označila je potpuni kraj radikalnim pozicijama u kineskoj politici što je omogućilo dodatni rast i razvoj kineske ekonomije. Novi predsjednik KPK postao je Hua Guofeng koji je bio mnogo otvoreniji reformama i poticao je program modernizacije ekonomije i uklanjanja radikalnih komunista iz KPK. Deng Xiaoping politički je rehabilitiran 1977. pardonom koji je pružio Hua Guofeng.

Njih dvoje počeli su provoditi političku liberalizaciju i tako su olakšali uvjete života i rada u zemlji. Vanjska trgovina je narasla, uvoz stranih stručnjaka i razmjene studenata postale su

češće. Tijekom ove tri godine, privreda se oporavila od stagnacije koju je doživjela tijekom Kulturne revolucije. Poljoprivredna proizvodnja nije značajno porasla zbog loših vremenskih uvjeta 1976. i 1977. g., ali je žetva bila izvrsna 1978. g. Industrijska proizvodnja rasla je za 14 posto 1977. i 13 posto 1978. g.

III. Ekonomska liberalizacija

1. Početak liberalizacije kineskog gospodarstva:

1.1. Odluka o reformi 1978. g.:

Na nacionalnom partijskom kongresu samim krajem 1978. g. nastala je odluka da se kineska ekonomija potpuno, ali postepeno, promijeni. U partiji je vladala relativno liberalna atmosfera i Deng Xiaoping, koji se uspio popeti na vrh i „izgurati“ Hua Guofenga, iskoristio je to da bi inicirao reforme. Bitno je spomenuti da je Guofeng maknut s političke pozornice bez nasilja što je bio znak napredovanja političke kulture. Glavni razlog prihvaćanja ovih reformi bilo je zapravo Maovo radikalno konzervativno ponašanje od početka Narodne Republike Kine do njegove smrti. Ljudima, a tako i partiji, bilo je dosta nestabilnosti i gospodarske stagnacije koju je Maov režim često uzrokovao.

Iako Kina nije imala više masovnih gladi, žestokog političkog progona i ostalih maoističkih karakteristika, usporedno s drugim državama, naročito Azijskim tigrovima (u koje se ubraja Tajvan, ideološki smrtni neprijatelj), Kina je bila tehnološki nazadna država. Tercijarni sektor bio je ekstremno nerazvijen, a država je zapravo bila u razvojnom stadiju koji su neke zapadne države prošle prije par desetljeća.

Zbog ovoga na tom je kongresu odlučeno da se eksperimentira s elementima kapitalističke ekonomije kao što su mehanizmi slobodnog tržišta i poznate Adamsove „nevidljive ruke“ te je odlučeno da se reducira centralističko vladino planiranje. Cilj nije bio napustiti komunizam, već poboljšati kinesku vanjskopolitičku moć i ugled stvarajući jaču, stabilniju i bolju ekonomiju. Plan je bio provesti reforme na manjim područjima i, ukoliko se pokažu uspješnima, primijeniti ih na cijelu državu.

1.2. Prve godine reforme (1979. – 1981. g.):

1.2.1. Poljoprivredne reforme:

Poljoprivreda, osim nekih manjih promjena, od početka komunizma u Kini bila je organizirana u kolektive, ponekad veće, ponekad manje. Deng je shvatio da je za stabilnost cijele ekonomije prvo potrebno reformirati primarni sektor jer će povećanjem agrikulturalne učinkovitosti omogućiti ljudima da se bave drugim djelatnostima, npr. rad u industriji ili u tercijarnom sektoru.

Reforme su obuhvaćale stvaranje takozvanog ugovornog sustava s kućanstvima. Ugovorni sustav radio je tako da je svako ruralno kućanstvo dobijalo od države zemlju koju je moralo održavati i dio žetve prodati državi, a dio prodati na slobodnim tržnicama u gradovima i selima otvorenim po cijeloj Kini, za vlastiti dobitak. Ovo je stvorilo snažan poticaj seljacima da rade što je više moguće. Prije su državi prodavali sve po niskoj cijeni što je seljake demotiviralo, a sada su se trebali natjecati s drugima kako bi prodali svoje proizvode. Nakon vrlo uspješnih eksperimenata u nekim selima, sustav je državno prihvaćen 1981. g., a poljoprivredna se proizvodnja zbog ovih reformi povećala za 25 % do 1985. g.

1.2.2. Industrijske reforme i početak trgovinskih reformi:

Industrija je tijekom Maovog predsjedanja partijom postala važna djelatnost, međutim, već spomenuta slaba koordinacija bila je problem zbog stroge centralizacije privrede. Kako bi riješio ovaj problem, Xiaoping direktorima tvornica daje veću autonomiju dopuštajući, slično kao i u poljoprivredu, zadržavanje profita koji se ostvari nakon prodaje određenog dijela proizvoda državi. Taj se profit, kao u kapitalizmu, oporezivao, ali davanje bonusa radnicima kao mjera poboljšanja produktivnosti, naprimjer, potpuno je dana u ruke direktorima, a ostvareni je profit tvrtka ili tvornica mogla reinvestirati u vlastiti rast.

Vlada je također podržavala stvaranje kolektivnih tvorničkih i uslužnih društava koji su mogli tako povećati svoje operacije i zapošljavati više ljudi. Postojanje malih privatnih poslovnica dopušteno je što je omogućilo cvjetanje obrtničkih djelatnosti (postolari, stolari, krojači...) u gradovima. Tvrtke su mogle surađivati i komunicirati sa stranim tvrtkama mnogo lakše nakon reformi, a trgovina sa strancima i strane investicije postale su sve češće.

Narodnu Republiku Kinu Sjedinjene su Američke Države priznale prvog siječnja 1979. g. Ovo je bio velik korak za Kinu koja je tek 1971. g. bila primljena u UN (zbog problema s

priznavanjem Tajvana kao legitimne Kine što je većina država do danas napustila). Deng je SAD posjetio brzo nakon priznanja i sastao se s američkim predsjednikom Carterom.

Ove reforme i promjene na političkom planu značile su potpuni prekid izolacionizma i uključivanje Narodne Republike Kine u međunarodnu trgovinu. Kina opet posluje sa strancima, ali u potpuno drugačijim uvjetima nego što je to bilo u davnom 19. stoljeću.

2. Nastavak liberalizacije, razvoj sektora, financijskog i bankarskog sustava:

2.1. Razvoj 1980-ih:

Nakon izrazito dobrih eksperimentalnih rezultata u svim sektorima poslije početka liberalizacije Xiaoping odlučio je dodatno proširiti reforme i povećati životni standard.

2.1.1. Nove promjene u primarnom sektoru:

Unatoč svim reformama i pokušajima da se zemlja urbanizira, 1985. g. 63 posto Kineza radilo je u primarnom sektoru koji je obuhvaćao otrpilike trećinu bruto nacionalnog dohotka. Cilj kineske vlade osamdesetih bio je dodatno povećati učinkovitost kineskih farmi koje su još uvijek bile nerazvijene u usporedbi sa zapadnoeuropskim ili američkim primarnim sektorom. Ovo je dovelo do novog vala reformi.

Kolektivi su počeli propadati zbog nekonkurentnosti s kućanstvima koji su se držali ugovornog sustava. 1985. g. 98 posto svih ruralnih kućanstva živjelo je preko ugovornog sustava što je bio konačan udarac kolektivizaciji. Cijena hrane pala je za 50 posto. Komune su ukinute, a njihove funkcije predane su općinama i selima. Uloga slobodnog tržišta još je povećana u primarnom sektoru što je pomoglo značajnom rastu životnog standarda prosječnog seljaka.

Žitarice su bile najbitnija poljoprivredna kultura, a često su se uzgajali riža, kukuruz i ječam. Perad i svinje su bile najviše uzgajane životinje u Kini, a ovce i koze su mogle jedino preživljavati uz granicu s Mongolijom gdje je klima mnogo pogodnija za njih.

2.1.2. Sekundarni sektor i najrazvijenije industrije:

1985. g. sekundarni sektor zapošljavao je oko 17 posto stanovništva, ali je zato pridonosio 46 posto bruto nacionalnom dohotku. Kako bi se uveo balans dvaju sektora uslijedile su reforme. Industrija je doživjela nešto manje napretka nego poljoprivreda tijekom osamdesetih, uglavnom zato što je primarni sektor zapošljavao najviše ljudi (pa se reforma na to i najviše fokusirala), a i zbog kompleksnijih ekonomskih čimbenika koji se vežu uz sekundarni sektor, a koji u primarnom nisu prisutni kao što su međuodnosi tvrtki i razni ugovori koji ograničavaju moć vlasti u tom sektoru.

Kakogod, mnoge reforme su provedene i određen napredak je uviđen, posebno nakon što je ugovorni sustav (prvo isproban u primarnom sektoru) ušao u sve tvrtke 1985. g. Direktori su sada mogli zapošljavati i otpuštati, iako je partijska birokracija ostala još uvijek prekomplicirana. Kako bi zaustavili trošenje državnog novca na loše projekte, kineska vlada prestala je davati poticaje bez kamata i u sustav uvela banke (velik poticaj za financijski sektor) koje su davale dugove s kamatama (koje će tek u kasnijim godinama postati dovoljno visoke i opasne da tvrtke dobro isplaniraju svaku investiciju).

Veliki industrijski kompleksi sagrađeni su u regiji Liaoning, u Šangaju i Wuhanu. Kina je bila vrlo bogata željeznom rudom, pa je gospodarska valorizacija bila u tijeku poslije čega se stara rudarska mašinerija polako zamjenjivala novom. Većina drugih ruda i minerala postojala je u Kini, pa se i to počelo intenzivnije iskorištavati. Počeo je tehnološki transfer i uvoz raznih nacrta i modernih tehnologija što je bilo nužno da se Kina razvije iz vremena dominacije sekundarnog sektora u moderno postindustrijsko vrijeme.

Po pitanju energetike, Kina je bila, a i još uvijek je, poprilično samodostatna. Ugljen i nafta izvozili su se već od ranih 1970-ih. Ekstrakcija nafte nije bila naročito razvijena, ali ugljen je bio vrlo dobro iskorišten i do danas čini skoro tri četvrtine ukupne proizvodnje energije. Plan tadašnje kineske vlade bio je osigurati struju u Kini kratkoročno preko ugljena i termalnih elektrana, a dugoročno preko hidroenergije i nuklearnih elektrana. Danas Kina zapravo i prati ovaj plan ekstenzivnom gradnjom nuklearnih elektrana, a ulaganje u hidroenergiju zamijenila je ulaganjem u još čišće obnovljive izvore poput solarne energije i energije vjetra.

2.1.3. Trgovina:

Vanjska trgovina još uvijek nije bila dovoljno razvijena, ali se sve brže i brže povećala u važnosti i veličini, tako je 1985. g. činila 20 % bruto nacionalnog dohotka. Glavni izvozni proizvodi bili su tekstil i nafta, a glavni uvozni strojevi, vozila, industrijski proizvodi i kemikalije.

Trgovina je bila najrazvijenija s Japanom, SAD-om, Hong Kongom i Zapadnom Njemačkom. Japan je bio najveći kineski trgovinski partner i 1986. g. oko 29 % kineskih uvoza bilo je iz Japana, a oko 16 % kineskih izvoza išlo je u Japan.

2.2. Razvoj 1990-ih:

Deng Xiaoping nastavlja držati ulogu glavne osobe u Kini početkom devedesetih i uslijedio je nastavak njegovih reformi. Na 14. partijskom kongresu 1992. g. Deng je ponovio svoju težnju da stvori socijalističku tržišnu ekonomiju[4]. Ubrzo se povlači iz politike.

[4] socijalistička tržišna ekonomija – ekonomija u kojoj je većina glavnih tvrtki u rukama države, ali postoji slobodno i kompetitivno tržište; neki ovo smatraju oblikom državnog kapitalizma

1993. godine kako bi povećala kinesku kompetetivnost i uključenost u globalno tržište vlada stvara više od 2000 posebnih ekonomskih zoni u kojima su porezi niži, manji je nadzor pekinške vlade i manje je birokracije. Ove zone već su prije postojale, naročito u gradovima na obali, ali nikad prije ih se nije ovoliko stvorilo. Nastao je priljev stranog novca i velik broj stranih investicija.

U strahu da bi brzi ekonomski rast mogao dugoročno uništiti ekonomiju hiperinflacijom, kineske su vlasti postrožile uvjete davanja kredita, a inflacija je pala sa 17 na 8 posto. Unatoč tome, rast kineske ekonomije do kraja devedesetih nije padao ispod sedam posto (najsporiji rast bio je 7.1 posto tijekom 1999. g. kao rezultat Istočnoazijske ekonomske krize 1997. g.).

Kriza nije utjecala previše na Kinu, uglavnom zato što je Kina imala striktnu monetarnu politiku (suzdržavala se od inflacije), imala je velike rezerve novca bez puno međunarodnih dugova te je većina stranih investicija bila uključena u dugoročne projekte.

Kina je rasla strahovitom brzinom, ali devedesetih se suočavala s velikim problemom, čak pola državnih poduzeća poslovalo je negativno, uglavnom kao rezultat neobjektivnog davanja kredita. Na partijskom kongresu 1997. g. odlučeno je da se većina tih poduzeća privatizira (Kinezi su to nazvali nedržavno poduzeće – nisu htjeli spominjati privatno vlasništvo jer to podsjeća na kapitalizam) ili zatvori. Tako je došlo do velikog povećanja broja nezaposlenih, ali je taj potez dugoročno bio dobar za ekonomiju.

1997. g. u 93. godini umire Deng Xiaoping. Vlast preuzima Jiang Zemin koji nastavlja njegovu politiku liberalizacije. Mnogi strani predsjednici i utjecajni ljudi, uključujući Dalaj Lamu, predsjednika Tajvana, kanadskog predsjednika, francuskog predsjednika itd. izrazili su žaljenje kineskoj naciji hvaleći Denga i tranziciju koju je pokrenuo u svojoj državi.

2.3. Razvoj od 2000-ih do danas:

2.3.1. Razvoj do 2007. g.:

Krajem devedesetih Jiang Zemin uspješno se izborio protiv konzervativnih, protureformističkih snaga u partiji. Većina ih je prisilno umirovljena što je značilo da se reforma gospodarstva može nastaviti. 2004. g. došlo je promjena u kineskom ustavu, dodani su članci koji garantiraju svim građanima zaštitu privatnog vlasništva i ljudskih prava. Ovo je bio velik korak i mnogi su se nadali da bi Kina mogla krenuti putem demokratizacije, ali na taj korak još se čeka (amandmani ustava 2018. g. dali su partiji i vođi veće ovlasti – demokratizacija očito nije prioritet).

Država je nstavila rasti i 2006. g. postala je treća trgovačka država svijeta (poslije SAD-a i Njemačke). 2007. g. ekonomija je narasla za 13 % i tada se smatra da je Kina zauzela mjesto treće najveće ekonomije u svijetu prešavši Njemačku za oko sto milijardi dolara.

2.3.2. Financijska kriza 2007. g.:

Utjecaj financijske krize 2007. g. često se zanemaruje jer je Kina i tada imala poprilično visok ekonomski rast, međutim, pad sa 14 % na oko 9 % rasta vrlo je značajan i treba mu se pridati pažnja. Kriza Kinu nije jako pogodila u padu stranih investicija koje su se relativno brzo, nakon oštrog pada, ipak vratile na pretkriznu razinu. Glavni razlog ovog ekonomskog pada bio je pad u vanjskog trgovini (manja kupovna moć zbog krize značila je manju potražnju za kineskim proizvodima).

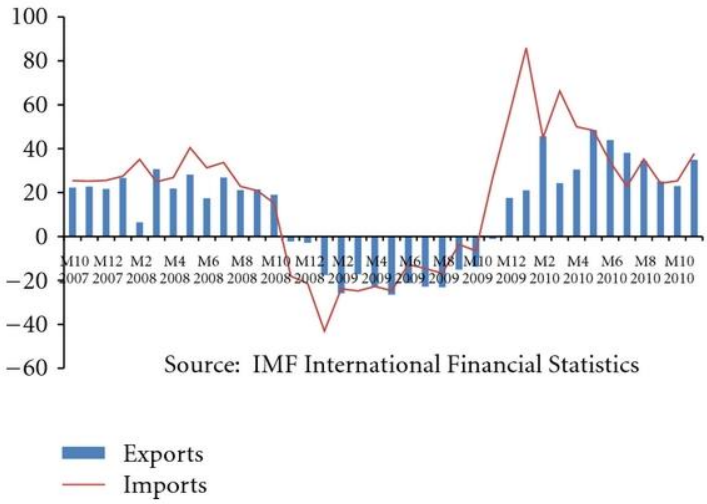

Pad izvoza i uvoza tijekom financijske krize 2007. g.

Izvor: MMF-ove međunarodne statistike finacija

Raspoloživo na: https://www.hindawi.com/journals/ecri/2012/961694/

Do 2010. g. većina gospodarskih pokazatelja ukazivala je na povratak rasta iz pretkriznog razdoblja. 2010. g. rast je bio veći od 10 %.

2.3.3. Hu Jintao:

Hu Jintao preuzeo je kinesku administraciju 2002. g. On je bio prvi konzervativniji vođa od početka reformi i povećao je državnu kontrolu u ekonomiji. Hu je htio poboljšati društvene uvjete života u zemlji i zalagao se za stvaranje harmonijskog socijalističkog društva. Unatoč konzervativnijoj orijentaciji, Hu nije mijenjao glavne reforme i tijekom njegova predsjedanja (do 2012. g.) Kina se nastavila gospodarski razvijati. Također, tijekom Huove administracije Kina postaje bitan međunarodni politički igrač i, uglavnom kroz gospodarstvo, širi svoj utjecaj na slabije razvijena područja svijeta poput Afrike i Latinske Amerike. Bio je međunarodno hvaljen kada je 2012. g. dobrovoljno otišao iz politike i administraciju prepustio Xi Jinpingu, koji do danas vodi državu.

2.3.4. Xi Jinping:

Xi Jinping 2013. g. proveo je veliku antikorupcijsku kampanju. Preko sto tisuća ljudi implicirano je u slučajeve korupcije. Većina političara pohvalila je ovu akciju, međutim, ona nije polučila željene rezultate. Neki smatraju da uzrok korupcije u Kini ne leži u korumpiranim ljudima (koji su simptom) nego u zavisnom i pristranom sudstvu, podložnom politici. Također, kineska kultura nije izrazito legalistička i kršenje zakona, iskorištavanje veza i mito nisu rijedak slučaj.

Pojas i put inicijativa je koju je započeo Jinping. Njome se želi stvoriti ujedinjeno tržište preko globalne kulturne i gospodarske integracije. Cilj je ulagati najviše u globalni razvoj infrastrukture i trgovine gradnjom autocesta i željeznica i dodatnim ulaganjem u obrazovanje i trgovinu željezom i čelikom. Želja je završiti plan 2049. g. na stotu godišnjicu postojanja Narodne Republike Kine. Inicijativi se pridružilo 126 država i 29 međunarodnih organizacija. U ožujku 2019. g. Italija je postala prva G7 članica koja se pridružila inicijativi, a u sljedećem mjesecu Rusija i Švicarska su se pridružile. Inicijativa je vrlo aktivna i skoro u svakoj pridruženoj državi održavaju se projekti gospodarske integracije. Rast BDP-a 2018. g. bio je 6.6 % što pokazuje da je rast usporio s obzirom na dvije tisućite što se i očekivalo jer se ekonomija približava razvijenim zemljama zbog čega mora sporije rasti.

Rast BDP-a SAD-a i Kine od početka liberalizacije. Kineski rast je visok zbog reformi. Životni standard u SAD-u puno je bolji i BDP već vrlo visok pa sporije raste.

Rapoloživo na: https://mgmresearch.com/china-vs-united-states-a-gdp-comparison/

2.4. Financijski i bankarski sustav:

Prije početka liberalizacije jedina banka koja je postojala u Kini bila je Narodna kineska banka, tj. kineska centralna banka. Ekonomski sustav bio je ionako centraliziran i planiran prije liberalizacije pa nitko nije ni mogao na svoju ruku uzimati dugove. Međutim, osamdesetih, tijekom vala reformi, otvoreno je pet banki (u državnom vlasništvu) kojima je omogućeno da ljudi i tvrtke uzimaju kredite. 1994. g. kineska je vlada otvorila još tri banke.

Banke su devedesetih provele inicijalne javne ponude[5] čime su dijelom privatizirane, ali još im je uvijek većinski vlasnik država.

[5] inicijalna javna ponuda - prva javna ponuda dionica nekog privatnog ili državnog društva prema investicijskoj javnosti

U državi ima više od sto privatnih gradskih banaka, a i strane banke imaju ogranke u Kini. Onih pet banki, većinski u državnom vlasništvu, drže oko 35.5 posto ukupne bankarske imovine što je pokazatelj nepotpune liberalizacije bankarskog sustava.

Najveći problem kineskog bankovnog sustava leži u velikom broju neprihodonosnih kredita[6], uglavnom danih državnim poduzećima što se smatra niskorizičim jer državna poduzeća mnogo teže propadaju nego privatna. 2002. g. ovakvi krediti činili su od 21 do 26 % svih kredita. Ovaj problem polako se smanjuje uvođenjem novih pravila za državne tvrtke koje posluju negativno i daljnjom privatizacijom.

[6] neprihodonosni kredit – kredit koji nije moguće naplatiti od dužnika najčešće jer je bankrotirao

Postoje određeni problemi u financijskom sustavu Kine. Glavni od njih velik je kreditni rast od 13 ipo posto godišnje 2019. g. Ukoliko dođe do blage recesije u Kini i kratkotrajne nemogućnosti plaćanja kredita cijela ekonomija mogla bi biti u opasnosti, a tako i svijet, s obzirom na udio Kine u svjetskoj trgovini.

Stoga konzervativna monetarna politika i stroga državna kontrola financijskog sustava zapravo su dobri potezi u ovom trenutku za Kinu.

2.5. Investicije u i iz Kine:

2.5.1. Investicije u Kinu:

Direktne strane investicije u Kinu počele su tek liberalizacijom i ukinućem poluizolacionizma u kojem se država nalazila tijekom Maove vladavine. One su bile u konstantnom porastu i 2012. g. Kina je postala prva u svijetu po primanju direktnih stranih investicija prešavši SAD. 2018. g. direktne investicije popele su se na 135 milijardi dolara i unatoč usporavanju rasta kineske ekonomije posljednjih nekoliko godina, direktne investicije ne padaju. Najveći investitori u Kinu su Hong Kong, Singapur, Južna Koreja i Japan.

Područja u koja se najviše investira su industrijska proizvodnja (25.5 %), informacijske djelatnosti i software (15.9 %), nekretnine (12.8 %) i poslovne usluge (12.7 %). Pozitivne strane investiranja u Kinu uključuju najveće tržište na svijetu (1.4 milijarde potencijalnih mušterija), dobro razvijen sekundarni sektor, pozicija blizu razvijenih država (Japan, Tajvan) i država u razvitku (Indija, Mongolija, Vijetnam, Laos itd.). Također, cijene zapošljavanja relativno su niske, iako se počinju značajno povećavati jačanjem kineske srednje klase, a stvaranjem novih izvoznih mreža (Pojas i put inicijativa) sve je lakše trgovati. Negativne strane ulaganja u Kinu su kompleksna birokracija, korupcija, prezasićenost određenih dijelova sekundarnog sektora, degradiran okoliš u većini gradova, kulturne razlike i loša zaštita intelektualnih prava.

2.5.2. Investicije iz Kine:

Kina, kao država koja se izvukla iz siromaštva i prešla u supersilu već je neko vrijeme u poziciji da počne ulagati u slabije razvijene zemlje. Ovo se posebno očituje u ulaganju u države Južne Amerike i Afrike. Mnogi kritiziraju ove poteze uspoređujući ih s neokolonijalizmom i kupovanjem političkog utjecaja.

Međutim, glavni razlog vrlo visokog ulaganja u ove države nije toliko politički utjecaj, koliko potreba za prirodnim resursima drugih država u stalno rastućoj kineskoj ekonomiji. Samo neki od projekata u Africi naprimjer su izgradnja željeznice Lagos-Kano u Nigeriji, projekt vrijedan 8.3 milijarde dolara ili izgradnja 1000 kilometara ceste u Alžiru.

U Južnoj Americi Kinezi su od 2005. do 2017. g. najviše ulagali u Brazil (55 milijardi $), Peru (20 milijardi $) i Argentinu (11 milijardi dolara). Jedan od najvrjednijih projekata ondje

je argentinski Belgrano plan koji želi oživjeti sjeverne regije države što će napraviti uz pomoć kineskih dugova, a dio će projekta nadgledati kineski stručnjaci. Projekt izgradnje željeznice duge 1100 kilometara koja će povezati srednjozapadna poljoprivredna područja Brazila s lukama na sjeveru zemlje također će biti obavljen uz kinesku pomoć.

2.6. Povratak kolonija:

Tijekom vladavine dinastije Qing mnoge europske sile uzele su obalne kineske gradove u svoje kolonijalno carstvo. Tijekom dekolonizacije poslije Drugog svjetskog rata povratak kineskih gradova nije se dogodio, međutim, nakon liberalizacije Kina je očekivala povratak kolonija. Dvije su najvažnije, Macao i Hong Kong.

2.6.1. Povratak Hong Konga:

Od Mira u Nanjingu 1842. g. do 1997. g. Hong Kong je bio britanska kolonija. Nakon poboljšanja odnosa sa zapadom osamdesetih, Deng Xiaoping pozvao je Britance da razriješe status Hong Konga. 1984. g. vlade Ujedinjenog Kraljevstva i Kine potpisale su ugovor kojim je dogovorena predaja Hong Konga Narodnoj Republici Kini prvog srpnja 1997. g.

Dogovoreno je da će Hong Kong zadržati visoku stopu autonomije u svemu osim vanjskoj politici i obrani što će voditi Kina. Također je dogovoreno da se u politiku Hong Konga Kina neće miješati pedeset godina poslije predanja grada što znači da će 2047. g. isteći period autonomije. Krilatica „Jedna država, dva sustava“ često je korištena kao referenca na ovaj dogovor. Bojeći se kineskih autokratskih zakona i kršenja dogovora mnogi građani Hong Konga emigrirali su u druge države; tako je Hong Kong prije predanja Kini izgubio oko milijun ljudi što je bio značajan udarac gospodarskoj moći grada. Standard života u Hong Kongu bio je dosta viši nego u ostatku Kine zbog čega i danas postoje ograničenja u putovanju i preseljenju u Hong Kong. Također, život u Hong Kongu mnogo je bliži zapadnoj kulturi nego kineskoj što je dodatna barijera integraciji.

Predanje Hong Konga Kini bio je veliki plus za kinesku ekonomiju i predstavio je kraj britanske kolonijalne moći.

2.6.2. Povratak Macaoa:

Macao su naselili portugalski trgovci 1535. g. i eventualno je integriran u Kinu. Poslije Drugog opijumskog rata, Portugal je uspio dobiti pun suverenitet nad Macaom i on je vraćen tek 1999. g.

1987. g. zajednička konferencija održana je i Portugalci i Kinezi dogovorili su povratak Macaoa. Slično kao i s Hong Kongom, Macao je zadržao mnogo autonomije i postojale su restrikcije na putovanja i preseljenja iz Kine. Portugalski je ostao službeni jezik, uz tradicionalni kineski.

U Macau vrlo je bitan turizam koji je često vezan uz vrlo razvijenu kockarsku industriju. Već 2005. g. više od 10 milijuna turista iz Kine posjetilo je Macao što je bilo oko 60 % ukupnih turista. Prihod od kockarnica u Macau prešao je 5 milijardi dolara godišnje.

Tada je zadan konačni udarac europskom kolonijalizmu, a Macao doživljava procvat vlastite ekonomije.

2.7. Demografija Kine:

2.7.1. Politika jednog djeteta:

Vjerojatno najpoznatiji element kineske demografije, politika jednog djeteta započeta je 1979. g. kao pokušaj kontroliranja masivnog povećanja kineske populacije koja je bi po procjenama kineskih demografičara postala neodrživa u sljedećim desetljećima. Bitno je spomenuti da su manjine i ruralno stanovništvo bili iznimka ovog pravila tako što je na selima dozvoljeno drugo dijete ukoliko je prvo bilo žensko.

Obitelji koje su se pridržavale ovog pravila država je nagrađivala novcem i priznanjima koji su omogućavali lakše nalaženje posla, stana ili kuće, dulji porodiljni i mnoge druge benefite dok je one koji su ga kršili oštro kažnjavala. Osim financijskih kazni, nakon prvog djeteta ženama se postavljala kontracepcijska spirala, a nakon drugoga djeteta bile bi sterilizirane. Žene koje su odbile ove procedure mogle su izgubiti posao ili su im djeca mogla biti zakinuta za zdravstvo i obrazovanje. Kineska vlada kaže da su ovako prevenirali 400 milijuna rođenja. Pretpostavlja se da je oko 100 milijuna žena sterilizirano.

Jedna od najgorih posljedica ove politike je disproporcija muške i ženske populacije danas u Kini. Muških je oko devet milijuna više zbog pobačaja počinjenih kada su roditelji vidjeli da će dobiti kćer, a ne sina. Kineska vlada učinila je ovakve pobačaje 2005. g. ilegalnima. 2016. g. politika jednog djeteta je ukinuta i provedena je nova, politika dva djeteta.

2.7.2. Starenje populacije:

Kineska populacija postaje sve starija i starija, a u Kini nastaju trendovi slični onima u Europi i Japanu. Starenje populacije bit će jedan od velikih problema budućnosti. Kineska akademija društvenih znanosti predviđa da će populacija dosegnuti svoj vrhunac 2029. g. sa otprilike 1.44 milijarde ljudi kada će broj ljudi početi postupno padati da bi se 2065. godine broj vratio na onaj iz sredine devedesetih.

Manje radnoaktivnog stanovništva, a više umirovljenika problem je za većinu razvijenih zemalja, a problem je u Kini dodatno pojačan ekstremno restriktivnim demografskim politikama prijašnjih godina. U prosjeku, svaka Kineskinja ima 1.6 djece i tako zauzima 164. mjesto po rati fertiliteta po ženi, ispred Irana i iza Slovenije.

Starenje populacije u razvijenijim dijelovima svijeta velik je problem, ali u Kini je još veći jer, unatoč visokom razvitku, društvena mreža nije dovoljno razvijena da podnosi velik broj umirovljenika, tj. Kina jednostavno nije dovoljno bogata da podnese takav teret. Politika jednog djeteta spasila je kinesku ekonomiju na jedan način, uništila je na drugi.

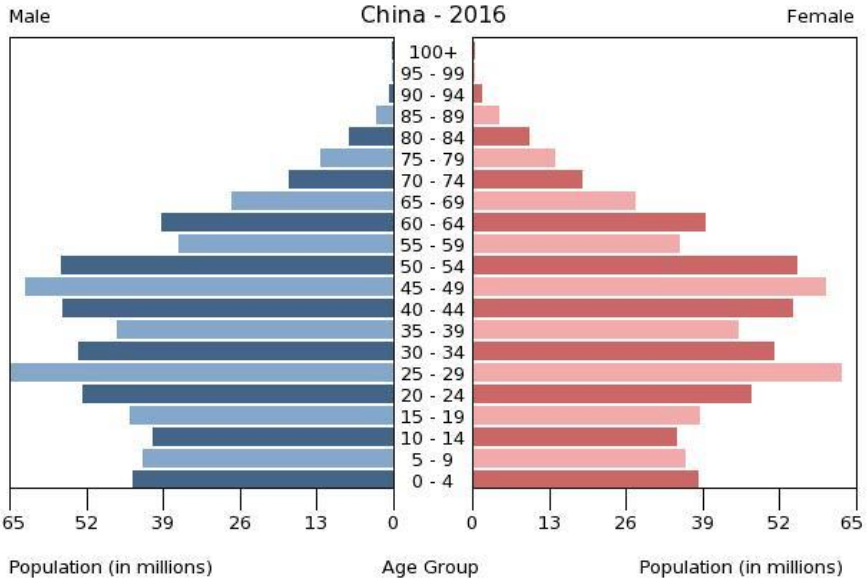

Relativno je mali broj ljudi od 0-19, a poprilično velik od 25-50. Za četrdesetak godina ovo će biti velik problem.

Izvor: The CIA World Factbook, 2017.

Raspoloživo na: https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/ch.html

IV. Pouke kineskog modela

1. Pozitivne strane kineskog ekonomskog modela:

1.1. Povećanje životnog standarda:

Kinezi prije liberalizacije, osim što su živili u politički nestabilnom vremenu, kada je kriva riječ ili pogled mogao značiti novi život u radnom logoru, živjeli su i u gospodarski teškom vremenu, naročito tijekom Velikog koraka naprijed, kada je glad zahvatila cijelu zemlju. Maova radikalna politika i favoriziranje ideologije nauštrb struke koštala je Kinu mnogo izgubljenih života i zakašnjelu modernizaciju.

Poslije liberalizacije mnoga su se vrata otvorila, životni se standard polako povećavao i omogućio ljudima da se sve manje brinu o egzistencijalnim problemima. Cijene hrane poslije liberalizacije pale su čak za 50 %, a prihod kućanstava je cijelo vrijeme rastao. Tekstilna industrija 1980-ih doživjela je pravi boom, a siva i plava odijela zamijenjena su raznobojnom i raznovrsnom odjećom. Ovo je bio odraz liberalizacije tržišta za tekstilnu industriju.

Stambena izgradnja bila je industrija koja se trebala brzo razviti. Unatoč povećanju urbanog stanovništva od 83 % između 1949. i 1978. g., broj stanova se povećao samo za 47 %. Krajem sedamdesetih i tijekom osamdesetih mnoge nove zgrade sagrađene su u kineskim gradovima kako bi se ovaj problem riješio. Nove zgrade bile su mnogo kvalitetnije nego stare, u kojima su ponekad nedostajali kanalizacijski sustavi. Danas mnogo novosagrađenih stanova zjapi prazno, ali s obzirom na visoku stopu urbanizacije (20 milijuna ljudi godišnje) ovi se stanovi poprilično brzo popunjavaju.

Stopa siromaštva u Kini značajno je pala poslije liberalizacije. 1978. g. 200 do 270 milijuna Kineza živjelo je u velikom siromaštvu, taj je broj pao na 70 milijuna 2017. g.

Ovo je samo nekolicina primjera kako se životni standard u Kini jako povećao. Ništa od navedenog ne bi bilo moguće da liberalizacija nije započeta i da na taj način nije ostvaren kapital za stvaranje boljeg života za Kineze.

1.2. Prestanak izraženog totalitarizma:

Deng Xiaoping, kao sam žrtva Maovog totalitarizma i političkog progona, zalagao se za prestanak brutalnih progona. Jasno je da Kina ima dalek put do demokratizacije, ali za uspjeh modernizacije Deng je morao uvjeriti strane investitore i druge države da se njihova imovina neće zaposjesti i da mogu bez straha odlaziti u Kinu. Za ovo bilo je potrebno prestati s nasilnim metodama uklanjanja nepoželjnih elemenata iz partije što je Xiaoping i prvi učinio kad je udaljio Hua Guofenga iz partijskog vodstva.

Iako nije demokracija, niti blizu, Kina je učinila određene korake u poboljšanju ljudskih prava što je sigurno dijelom rezultat ekonomske liberalizacije.

1.3. Uključivanje u globalnu trgovinu i stabilnost države:

Kao država s najvećim brojem ljudi na svijetu, otvarajući se, Kina je otvorila najveće tržište na svijetu i tako pomogla jačanju globalne trgovine, kulturne razmjene i razmjene ideja što je posebno bitno u doba digitalne revolucije.

Ekonomska liberalizacija osigurala je mnogostruko veću stabilnost kineske države. Unutarnji problemi su puno manje vjerojatni ukoliko su egzistencijalne potrebe stanovništva riješene, a svima je u interesu da država bude politički stabilna jer će inače strani investitori napustiti državu u strahu od nestabilnosti i tako će ekonomija propasti.

Globalna politička scena također je stabilnija kao rezultat ekonomske liberalizacije jer Kina može puno izgubiti, a malo dobiti čineći probleme u svijetu.

1.4. Ulaganje u slabije razvijene države:

Kina poslije liberalizacije nije samo podigla svoj standard, nego i akumulacijom kapitala omogućeno joj je da ekstenzivno ulaže u druge države, posebno one slabije razvijene.

Osim posudbe kapitala, ljudstva, stručnjaka, mašinerije itd. Kina može pomoći slabije razvijenim državama pokazujući im svoj put kroz liberalizaciju kako bi druge države mogle proći isto s ublaženim problemima s kojima se Kina morala suočavati.

2. Negativne strane kineskog ekonomskog modela:

2.1. Ekološka katastrofa:

Strahovit rast kineske ekonomije morao je za sobom ostaviti posljedice. Iako kineska vlada danas radi na rješavanju ekoloških problema u zemlji, mnogi ostaju neriješeni i ugrožavaju zdravlje kineskih građana. Kontaminacija zemlje jedan je od problema i danas je oko 10 % obradive površine kontaminirano, a oko 6 milijuna tona hrane proizvedene godišnje sadržava razne teške metale opasne po život.

Povećanje otpada i zagađenje zraka i vode također su posljedice nekontroliranog gospodarskog rasta, tako je količina smeća 2012. g. iznosila 300 milijuna tona, a 2007. g. Svjetska banka objavila je izvješće u kojem se navodi da je u Kini 760 000 ljudi umrlo prerano direktno od posljedica zagađenja vode i zraka. Kisele kiše i sumporni dioksid dosegli su vrhunac 2006. g. i, unatoč smanjenju, do danas uzrokuju razvoj raznih bolesti povezanih sa zagađenjem.

Povećanje koncentracije olova i ugljikova dioksida u zraku također ostavlja traga na kinesko zdravlje. Trovanje olovom bio je najčešći uzrok smrti male djece 2001. g. unatoč smanjenim emisijama. Znatno povećanje korištenja ugljena u proizvodnji električne energije i sve više automobila na cestama kao posljedica povećanja životnog standarda nagomilalo je ugljikov dioksid u zraku i atmosferi. Kina emitira nešto manje od 30 posto svjetskog ugljikova dioksida.

Kineska vlada radi na smanjenju štetnih plinova i čestica u zraku, ali neki je kritiziraju da ne radi dovoljno. Kao jednu od pozitivnih mjera valja istaknuti ekstenzivno pošumljavanje koje je započelo već krajem prošlog stoljeća. Pokrenuto je nekoliko projekata kako bi se zaustavila dezertifikacija i povećala pokrivenost Kine šumskim površinama. Samo između 1999. i 2007. g. 7.7 milijuna hektara napuštene poljoprivredne zemlje pretvoreno je u šume.

2.2. Demografska politika kineskog modela:

Politika jednog djeteta, ukinuta tek nedavno, imala je dubok utjecaj na kinesko društvo i ekonomiju. Nepoštivanje ljudskih prava glavni je problem ove politike. Ograničavanje broja djece i prisilna sterilizacija 100 milijuna žena nedopustiva je i moralno neupitno pogrešna.

Kineska politika često govori da je politika jednog djeteta spasila kinesku privredu i da je zbog toga opravdana, ipak je prevenirala 400 milijuna rođenja. Međutim, kao što je već spomenuto, kineska ekonomija time je znatno ubrzala demografsku tranziciju bez da ju je pratila dovoljnim ekonomskim napretkom da održi dobar sustav socijalne zaštite i skrbi umirovljenika, kojih je svake godine sve više i više. Smatram da bi blaže metode pomogle problemu previsoke rodnosti, kao što je uvođenje planiranog roditeljstva i seksualnog obrazovanja u edukacijski sustav i lakše dostupna kontracepcijska sredstva.

2.3. Zaduživanje:

Kako bi poduprla svoj snažan razvoj, kineska ekonomija morala je akumulirati kapital i to brzo. Najlakši način za dolazak do kapitala su krediti, ali svaki kredit eventualno dođe na naplatu. Problemi sa zaduživanjem počeli su tijekom financijske krize 2007. g. kada se kineska vlada, bojeći se 20 milijuna nezaposlenih zbog pada izvoza u krizi, počela masovno zaduživati i ulagati u infrastrukturalne projekte i javne radove. Poslije krize trend zaduživanja je nakratko pao da bi od 2012. g. ponovno buknuo. Mnogi ekonomisti ne smatraju ovo problemom još uvijek, ali upozoravaju da se ovakav trend ne smije nastaviti dugo u budućnosti.

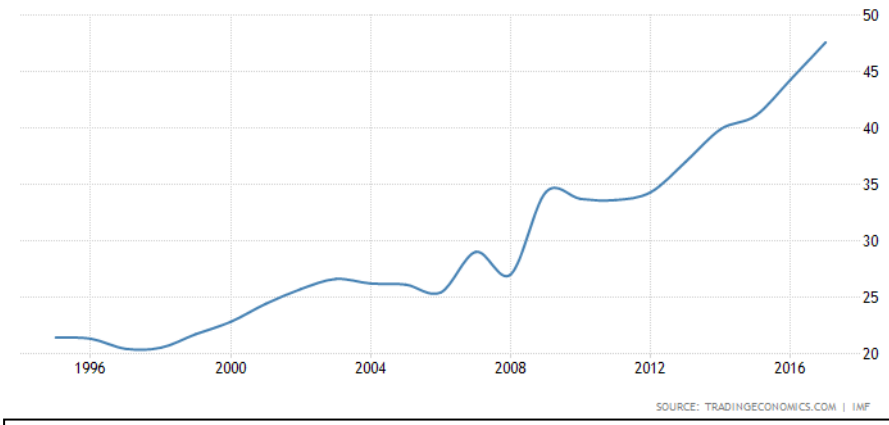

Prikaz duga po BDP-u Kine.

Izvor: MMF
Raspoloživo na: https://tradingeconomics.com/china/government-debt-to-gdp

V. Zaključak

Kineska ekonomska liberalizacija masovan je ekonomski projekt. Otvorio je vrata raznim ekonomskim i političkim debatama i pitanjima na koje se do danas traži odgovor. Također je pomogao definirati razvojni put od komunističkog planiranog gospodarstva do slobodnog kapitalističkog. Usudila bih se reći da je ova liberalizacija pokazala nadmoć kapitalizma nad komunizmom što je Kina uočila ranije nego druge komunističke države (u koje spada i Hrvatska) koje su taj proces ušle puno naglije poslije pada komunizma i pod puno težim okolnostima. Postepenost kineskog modela sigurno je imala velikog udjela u uspješnosti istog.

Istina je da nije sve pozitivno u ovoj reformi, ali glavnina problema s kojima se suočava Kina nisu problemi nužno vezani uz kineski model liberalizacije već uz ekonomski uzlet bilo kakve vrste, a razvijena ekološka svijest praktički nije ni postojala tijekom početka reforme 1978. g. Većina razvijenih država bori se sa zaduživanjem, demografskim starenjem što je moguće uzeti kao i indikator da Kina polako izlazi iz stadija države u razvoju.

Ono što bih istakla kao najvažniji problem trenutne kineske politike je nedostatak volje za demokratizacijom. Kao što je već spomenuto u radu, unatoč ogromnim koracima koje je Kina poduzela u reformi ekonomije, politika se nije značajno promijenila od 1978. g. što nije dobro. Ekonomsku liberalizaciju teško je ostvariti u potpunosti bez političke liberalizacije jer jedan sustav zapravo zahtijeva drugi kako bi mogao najučinkovitije funkcionirati. Samo kao primjer ovoga je korupcija u Kini koja odvlači ulagače i poduzetnike, a direktan je rezultat zavisnog sudstva i diktature.

VI. Sažetak

Kina je do 1911. g. bila pod upravom dinastije Qing. Ekonomska politika naginjala je kapitalizmu, ali uz znatne povlastice dane strancima (Japancima, Francuzima, Britancima, Rusima itd.) zbog izrazito slabe međunarodne pozicije Kine. Neprestano slabljenje kineske moći od Mira u Nanjingu 1842. g. (kraj Prvog opijumskog rata) i nazadnost njihove vojne tehnologije značilo je samo jedno: narod će dinastiju eventualno istjerati zbog neuspješnih reformi i nedovoljne volje za modernizacijom i istjerivanjem stranih utjecaja.

Pokušaj zbacivanja dinastije Qing dogodio se više puta, ali 1911. g. Xinhai revolucijom dinastiji je zadan konačni udarac. Period nestabilnosti i građanskog rata trajao je sve do 1928. g. kada prva kineska politička stranka (Kuomintang), vođena Čang-Kaj Šekom ujedinjuje Kinu i stvara centralnu vlast. Nakon prepiranja s Komunističkom strankom Kine, s kojom je Kuomintang bio u koaliciji dolazi do čistki komunista i Kineskog građanskog rata. KPK 1949. g. uspješno zauzima vlast i proglašava Narodnu Republiku Kinu. Kuomintang bježi na Tajvan (priznat kao legitimna Kina do 1971. g.). Mao-Ce Tung, vođa KPK želi reformirati kinesku ekonomiju kako bi bila bliže komunističkim idealima, provodi agrarnu reformu i kolektivizaciju. Komunističke reforme doživjele su vrhunac u Velikom koraku naprijed krajem pedesetih godina koje su zbog slabe koordinacije i loše isplaniranosti rezultirale smrću čak 5 % kineskog stanovništva.

Nakon daljnjih radikalnih Maovih ideja i raznih političkih progona koji su ostavili za sobom mnoge mrtve nastaje snažna želja u partiji za političkom i ekonomskom liberalizacijom. Nakon Maove smrti 1976. g. to postaje moguće. 1978. g. provode se prve kapitalističke reforme u kojima je seljacima, a kasnije i tvrtkama, dopušteno da zadrže dio proizvoda kojeg mogu prodati po kapitalističkim principima. Uslijedile su dodatne reforme osamdesetih koje su povećale autonomiju direktora tvrtki, a devedesetih je provedena sustavna privatizacija raznih industrija koja traje i do danas. Kao posljedica ovih reformi, Kina je doživjela velik uzlet u svojoj gospodarskoj i političkoj moći i danas je postala supersila, jedna od rijetkih koja se može pohvaliti da u svijetu konkurira SAD-u. Povećanje stranih investicija, trgovine, životnog standarda samo su neke od posljedica kineske gospodarske liberalizacije. Pokušaj ostvarivanja što veće uključenosti u svjetsku trgovinu najvidljiviji je u nedavno započetoj incijativi Pojas i put koja nastoji gospodarski integrirati cijeli svijet.

VII. Summary

Until 1911 Qing dynasty ruled over China. The economic policy during this time was somewhat capitalistic, but because of weak Chinese international position many economic privileges have been given to foreign powers (United Kingdom, Russian Empire, the Japanese, the French...). Constant weakening of the Chinese state since the Treaty of Nanjing (1842, end of the First Opium War) led to unrest and eventually to the dynasty's downfall. Inability to modernise the country and remove foreign influence was the main cause of their removal from power.

Although there have been quite a few attempts at removing the Qing dynasty, the first successful one was in 1911 during the Xinhai Revolution. Period of instability, unrest and civil war ensued and lasted until 1928 when the first Chinese political party, Kuomintang, led by Chiang Kai-shek, established a central government. After many failed discussions with the Chinese Communist Party, which was in a coalition with Kuomintang, Chiang Kai-shek started purging communists and so began the Chinese Civil War. 1949 marked the end of the war, with communists proclaiming the People's Republic of China and Kuomintang fleeing to Taiwan (which was considered the legitimate China until 1971). Mao Zedong, the new leader, wanted to reform China to become a role model for other communist states. He carried out agrarian reforms and collectivization. The reforms came to a climactic disaster when Mao Zedong started the Great Leap Forward in 1958. As a result of badly coordinated policies five per cent of the Chinese population perished.

After further radical Maoist reforms and tough political persecution which left many dead a strong demand for political and economic liberalisation emerged in the party. After Mao's death in 1976 this became possible. In 1978 first capitalist reforms were being introduced in which peasants, and later firms, were allowed to hold onto some of the produce to sell on their own accord without government interference. Numerous other reforms ensued in the eighties where executives' powers were expanded and role of the central government reduced. During the nineties many firms and industries were privatized, a process which continues today. As a result of these reforms, China experienced a great step forward in their political and economic power and became a superpower, one of the only countries which can claim to rival the US. Foreign direct investment, standard of living and trade are some areas of economy which saw significant increases. The attempts made by the Chinese to increase their role in global trade

are best seen in the recent Belt and Road Initiative which seeks to economically integrate the whole world.

VIII. Literatura

Knjige:

Brandt L. (2008.): China's Great Transformation („Kineska velika transformacija“), Tiskara Sveučilišta Cambridge.

Mirsky, J. (2009.): The China We Don't Know („Kina koju ne poznajemo“), New York Review of Books Volume 56, Number 3.

Rosskamm Shalom S. (1984.): Deaths in China Due to Communism (Kobne posljedice komunizma u Kini), Centar za azijske studije Sveučilišta u Arizoni.

Travis W., Hanes III, Sanello F. (2004.): The Opium Wars: The Addiction of One Empire and the Corruption of Another (Opijumski ratovi: Ovisnost jednog carstva i korupcija drugog), Sourcebooks.

Internetski izvori:

Caporale M. C., Sova A., Sova R.: Tokovi trgovine i trgovinska specijalizacija: kineski slučaj. Raspoloživo na: https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1043951X15000516#s0015

Kinesko gospodarstvo. Raspoloživo na:https://en.wikipedia.org/wiki/Economy_of_China

Kina. Raspoloživo na: https://en.wikipedia.org/wiki/China

Kineska ekonomska reforma. Raspoloživo na: https://en.wikipedia.org/wiki/Chinese_economic_reform

Leung N.: Kina ukratko: stanje gospodarstva. Raspoloživo na: https://www.mckinsey.com/featured-insights/china/china-brief-the-state-of-the-economy

Pletcher K.: Chinese history: Opium Wars (Kineska povijest: Opijumski ratovi). Raspoloživo na: https://www.britannica.com/topic/Opium-Wars

Tranzicija u socijalizam od 1953. do 1957. g. Raspoloživo na: https://www.britannica.com/place/China/The-transition-to-socialism-1953-57 http://www.poslovni.hr/svijet-i-regija/evo-zasto-kazu-da-kina-ima-najgore-farme-na-svijetu-219280

Veliki korak naprijed (od 1958. do 1960. g.), Kongresna knjižnica. Raspoloživo na: http://countrystudies.us/china/88.htm

Zhang N., Willet T. D., Li L.: Učinci svjetske financijske krize na kinesko financijsko tržište i makroekonomiju. Raspoloživo na: https://www.hindawi.com/journals/ecri/2012/961694/